

KM-sak 8/07

Grunnlovsforankring, kirkelov og kirkeordning for Den norske kirke

1 Videre arbeid med kirkelovs- og kirkeordningsspørsmål. Premisser, overordnede føringer og prioriteringer.

Kirkemøtet vil understreke at det er avgjørende å komme fram til en bred, framtidsrettet og varig løsning på forholdet mellom staten og Den norske kirke.

1.1 Premisser for det videre arbeid med kirkelovs- og kirkeordningsspørsmål

Kirkemøtet viser til sin høringsuttalelse til NOU 2006:2 Staten og Den norske kirke. Kirkemøtet har en spesiell status blant de kirkelige høringsinstansene som helhetskirkelig organ jf lov om Den norske kirke § 24. Kirkemøtet ber om at dens høringsuttalelse tillegges vekt i samsvar med dette i utformingen av forslagene om det framtidige forholdet mellom stat og kirke og de politiske rammebetingelsene for Den norske kirke i framtiden.

Vedtaket i Kirkemøtet i 2006 var enstemmig om de grunnleggende premisser om kirken som folkekirke og trossamfunn og når det angikk statens tros- og livssynspolitikk (uttalelsens kap. 1). Avsnittet om fremtidig relasjon mellom staten og Den norske kirke (kap. 2) ble vedtatt med 63 mot 19 stemmer. Flertallet gikk inn for en lovforankret folkekirke med en forankring i grunnloven og avvikling av det direkte statlige kirkestyret. Et alternativt forslag til kap.2 om å videreføre Den norske kirke som en grunnlovsforankret kirke med reformer innenfor rammen av statskirkeordningen, fikk 18 stemmer. Kap. 3 om andre høringstemaer (med unntak av pkt. 3.3.1) ble enstemmig vedtatt, mens pkt. 3.3.1 om gravferdsforvaltningen ble vedtatt med 67 mot 15 stemmer. Flertallet gikk inn for at gravferdsforvaltningen skal ligge i kirkelig fellesråd, mens mindretallet gikk inn for at gravferdsforvaltningen bør ligge i kommunen.

Det endelige høringsresultatet forelå ikke da Kirkemøtet 2006 avga sin høringsuttalelse. Sammenfatningen av høringsmaterialet forelå i mars 2007. Svarfordelingen i det endelige høringsresultatet avviker ikke vesentlig fra det høringsmaterialet som forelå før Kirkemøtet 2006.

Kirkemøtet viser videre til sin uttalelse *Den norske kirkes identitet og oppdrag* (2004).

Kirkemøtet vedtar følgende som premisser for det videre arbeid med kirkelovs- og kirkeordningsspørsmål (jf del A kap 1-3 i saksdokumentet til Kirkemøtet 2007 *Grunnlovsforankring, kirkelov og kirkeordning for Den norske kirke*):

1.1.1 Folkekirke og samfunn

- 1 Kirkemøtet vurderer relasjonen mellom stat og kirke først og fremst i lys av Den norske kirkes selvforståelse som folkekirke og trossamfunn. For Kirkemøtet er det viktig at endringer i forholdet mellom stat og kirke utformes slik at kirken også i fremtiden kan ha stor oppslutning i folket. Sammen med forståelsen av tros- og livssynsfriheten både for individet og for tros- og livssynssamfunn, utgjør kirkeforståelsen det grunnleggende premismaterialet for Kirkemøtets valg av modell for den fremtidige relasjonen mellom stat og kirke.
- 2 Den enkelte menighet framstår som en viktig del av det som binder lokalsamfunnet sammen. Mye av nasjonens kulturarv, både i det norske og det samiske folk, er knyttet til språk og tradisjoner som samler, stabiliserer og fornyer lokalsamfunnet. Dette gjelder også forholdet mellom skole og lokalkirke. Mange tradisjoner er knyttet til kirkebyggene som er både helligdommer og landemerker. De ulike landsdeler og lokalsamfunn med sine store geografiske og kulturelle forskjeller, medfører store variasjoner i det lokale kirkelivet. En kirkeordning må være tilstrekkelig fleksibel til å ivareta dette mangfoldet.
- 3 De allmenne livserfaringer gjennom livets ulike faser danner grunnlag for viktige relasjoner mellom folk og kirke. Det hverdagslige liv søker sin tolkning i kirkens gudstjenester og ritualer, slik det uttrykkes i Kirkemøtets uttalelse *Den norske kirkes identitet og oppdrag* (2004): ”Som folkekirke forholder Den norske kirke seg til allmenne livserfaringer i samfunnet, og søker gjennom kirkelige handlinger, i sitt gudstjenesteliv og i sin øvrige virksomhet å reflektere menneskelivets mangfold.” Kirkeordningen må sikre at kristen tro og livstolkning fortsatt kan prege hverdagsliv og høytid, og at menigheten har ressurser til å videreutvikle de tradisjoner den står for i lokalsamfunnet.

1.1.2 Forholdet mellom området for statlig og intern-kirkelig regulering

Området for intern-kirkelig regulering:

Den norske kirke som folkekirke er et trossamfunn, ”en del av den verdensomspennende kristne kirke som har sitt grunnlag i Jesu liv, død og oppstandelse” (*Den norske kirkes identitet og oppdrag*, pkt 1). Den norske kirkes karakter av trossamfunn må respekteres og vektlegges når ordninger som berører trossamfunnsanliggender skal utformes. Som trossamfunn skal Den norske kirke:

- 1 bestemme over sin lære og liturgi,
- 2 utnevne/velge sine ledere,
- 3 fastsette sine valgordninger og sin organisasjonsstruktur,
- 4 ha myndighet til å fastsette hvem som skal ha myndighet til å bestemme læremessige spørsmål, tilsettinger og arbeidsgiveransvar.

Dette kan gjennomføres uavhengig av kirkens relasjon til staten.

Området for statlig regulering:

Tros- og livssynssamfunnenes virksomhet berører statlige interesser på flere områder. Statlig regulering i forhold til Den norske kirke og tros- og livssynssamfunnene bør i hovedsak omfatte:

- 5 Offentligrettslige rammer for tros- og livssynssamfunn.
- 6 Offentlige tilskuddsordninger for tros- og livssynssamfunn og Den norske kirke.
- 7 Offentlig ansvar for kulturhistorisk verdifulle og verneverdige kirkebygg.
- 8 Gravferdsforvaltning: Forholdet mellom offentlig ansvar og Den norske kirkes og trossamfunnenes rolle. Dette reguleres i gravferdsloven med underliggende forskrifter og regelverk.
- 9 Ekteskapsinngåelse: Forholdet mellom offentlig ansvar og Den norske kirkes og tros- og livssynssamfunnenes rolle. Dette reguleres i ekteskapsloven og underliggende forskrifter og regelverk.

Den norske kirkes forhold til annet lovverk

- 10 Opplysningsvesenets fond (OVF) overføres til Den norske kirke, slik Kirkemøtet 2006 har gått inn for. Det vil da bli behov for endringer i lov om Opplysningsvesenets fond. Reglene om forvaltning av fondet vil måtte endres, og det er et spørsmål om det vil være nødvendig med en egen lov om OVF, eller om det er tilstrekkelig med den alminnelige fondslovgivning, og et sett kirkelige regler angående forvaltningen av fondet. Hvorvidt det i dette tilfelle vil være nødvendig å endre eller oppheve Grl § 106, må utredes.
- 11 Den norske kirke er i dag underlagt offentlighetsloven og forvaltningsloven. Også en mer selvstyrt kirke må ha åpenhet, offentlighet, innsynsmulighet, forutsigbarhet og ryddighet i saker av forvaltningsmessig karakter. Det enkleste vil være å fortsatt gjøre offentlighetsloven og forvaltningsloven gjeldende for Den norske kirke.
- 12 Den norske kirkes særskilte ansvar for samisk kirkeliv sees i lys av Grunnlovens § 110a. Den norske kirke skal fortsatt være forpliktet på samelovens språkregler og ha del i de statlige finansieringsordninger som følger av denne forpliktelsen.
- 13 Arbeidsmiljølovens regler vil gjelde i Den norske kirke, inklusive unntaksbestemmelsen for tros- og livssynssamfunn, § 13-3 (3). Det samme gjelder ferieloven.
- 14 Tjenestemannsloven gjelder i dag for embetsmannsgruppene biskoper og proster og for det meste av presteskapet som statstjenestemenn. Den omfatter også tjenestemenn ansatt i bispedømmene og sekretariatet for de sentralkirkelige råd. Hvis disse gruppernes status som embetsmenn og statstjenestemenn avvikles og arbeidsvilkårene reguleres av arbeidsmiljøloven og avtaleverk, vil det oppstå behov for overgangsregler/avtaler og sannsynligvis også særavtaler.
- 15 Den norske kirke omfattes, og vil også som mer selvstyrt kirke omfattes, av likestillingslovens unntaksbestemmelse når det gjelder indre forhold i trossamfunn, men søker i praksis å gjennomføre intensjonene i likestillingsloven.

16 Den norske kirkes status i forhold til arkivloven må avklares.

1.1.3 Grunnlovsforankring av Den norske kirke, religionsfrihet, religionspolitikk og verdier

Grunnlovsforankring av Den norske kirke

- 1 Det tas inn en grunnlovsbestemmelse som hjemler at det gis en særlig lov for Den norske kirke.
- 2 Statsrådenes bekjennelsesplikt oppheves. Dette får følger for Grunnloven (Grl.) § 12, 2.ledd og 27, 2.ledd som begge foreslås opphevet.
- 3 Bestemmelsen om at "Den evangelisk-lutherske Religion forbliver Statens offentlige Religion" i Grl. § 2 oppheves.
- 4 "Oppdragerplikten" i Grl. § 2, 2.ledd fjernes.
- 5 Kirken gis selvstendig myndighet til å definere sin egen lære og utnevne og velge sine egne ledere. Av dette følger at bestemmelsen om den kongelige anordningsmyndighet i Grl. § 16 oppheves. Det får også følger for Grl. § 21 og 22 som endres ved at ordet "geistlige" fjernes i begge paragrafer.
- 6 Det kan vurderes om Grl. § 4 skal beholdes eller endres til en paragraf om Kongens ansvar for å håndheve og beskytte trosfrihet og beskytte trosutøvelse.

Grunnlovsforankring av religionsfrihet og religionspolitikk

- 7 Bestemmelsen i Grl. § 2, 1.ledd om religionsfrihet videreføres.
- 8 Prinsippet om statens aktivt støttende tros- og livssynspolitikk grunnlovsfestes.

Grunnlovsfesting av statens verdigrunnlag

- 9 Grunnlovsbestemmelsen om Statens offentlige religion erstattes av en "verdiparagraf" som inneholder henvisning til "den kristne og humanistiske arv".

1.1.4 Kirkelov

- 1 En egen lov for Den norske kirke skal være en kortfattet rammelov. Denne loven skal henvise til Den norske kirkes selvforståelse når det gjelder dens egenart og øvrige grunnleggende forhold. Loven skal først og fremst regulere denne kirkens forhold til staten, etablere kirken som et selvstendig rettssubjekt og avklare forholdet mellom det sentrale og de lokale rettssubjekter i kirken. Loven må også inneholde nødvendige overgangsbestemmelser. Det sentrale er at loven kun skal trekke opp de ytre rammene for Den norske kirke.
- 2 Dersom kirkeloven blir for omfattende, kan dette bli oppfattet som et menneskerettslig problem ved at et konfesjonsløst storting skal ha styring med Den norske kirke når denne har fått status som selvstendig trossamfunn. Dette vil bryte både med prinsippet om trossamfunnets autonomi og med prinsippet om likebehandling mellom trossamfunn.

- 3 Urfolksdimensjonen skal ivaretas både i rammeloven og i kirkeordningen.

1.2 Hovedprinsipper for en Kirkeordning for Den norske kirke

(jf saksdokumentet *Grunnlovsforankring, kirkelov og kirkeordning for Den norske kirke*, del A, kap 4-5).

1.2.1 Forholdet mellom kirkelov og kirkeordning

- 1 Rammeloven kan ikke definere kirkens læregrunnlag, men kan inneholde bestemmelser som viser til det læregrunnlaget og den selvforståelse kirken selv har definert i sin Kirkeordning.
- 2 ”Med Kirkeordning menes et særskilt grunnleggende regelverk for Den norske kirke, en ny ”grunnlov” for kirken.”(KM 2006). Kirkeordningen skal konstituere Den norske kirke som trossamfunn, gi uttrykk for dens selvforståelse og regulere alt som angår kirkens indre forhold. Kirkeordningen gis av Kirkemøtet som kirkens øverste regelstiftende myndighet.
- 3 Forslag til Kirkelov og til Kirkeordning bør utarbeides parallelt, slik at en kan ta hensyn til de rettslige rammer som bestemmes for statens forhold til Den norske kirke i utarbeidelsen av Kirkeordningen. Disse rammene kan påvirke hva som vil være hensiktsmessig indre organisering av Den norske kirke. På den annen side kan en i utarbeidelsen av Kirkeloven ta inn bestemmelser som viser til Den norske kirkes egen selvforståelse, slik denne blir uttrykt i Kirkeordningen.

1.2.2 Hovedprinsipper og føringer for utarbeidelse av kirkeordning for Den norske kirke:

- 1 Den norske kirkes læregrunnlag videreføres. Dette er Den hellige Skrift, sammenfattet i den apostoliske, nikenske og athanasianske trosbekjennelse, samt i den uforandrede augsburgske konfesjon av 1530 og Luthers lille katekisme.
- 2 Den norske kirke skal være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke.
- 3 Kirkeordningen må formulere kirkens oppgave, som omfatter forkynnelse av evangeliet og forvaltning av sakramentene i gudstjenestefeiring og kirkelige handlinger (dåp, konfirmasjon, ekteskapsinngåelse og begravelse), trosopplæring, sjelesorg, diakoni, kirkemusikk, misjon og kirkelig kulturarbeid. Dette er oppgaver som må løses lokalt. Den øvrige kirkelige struktur skal støtte opp om lokalmenighetens løsning av disse oppgavene, ivareta tilsyn og samordning, og ivareta Den norske kirkes kontakter med andre kirker og tros- og livssynssamfunn.
- 4 Dåpen skal være eneste medlemskriterium. Alle medlemsrettigheter og plikter har dette som utgangspunkt.
- 5 Kirken skal ha en særskilt tjeneste (den ordinerte tjeneste) med ord og sakrament, og andre tjenester som bidrar til å utføre kirkens oppgave.
- 6 Kirken skal ha en demokratisk oppbygd beslutningsstruktur.

- 7 Kirkeordningen skal avklare ansvar og oppgaver for de ulike organer, nivåer og tjenester og legge til rette for samvirke mellom tjenestelinjen i den ordinerte tjeneste og rådene, og mellom lokale, regionale og sentrale organer.
- 8 Kirkeordningen må sikre at all kirkelig prioritering tar utgangspunkt i den lokale menighetens behov. Den lokale virksomheten er livsnerven i kirken.
- 9 Kirkeordningen må understreke og styrke soknenes betydning og innflytelse i hele kirkens organisasjon. Soknet er grunnenheten i kirken. Soknet skal fortsatt være selvstendig rettssubjekt og eier av kirkebygg. Denne organisasjonsstrukturen skal sikre kirkelig nærvær og kirkebygg i alle landets lokalsamfunn.
- 10 Kirkeordningen skal sikre kontinuitet i kirkens forhold til dens medlemmer, lokalsamfunn og storsamfunn.
- 11 Kirkeordningen skal legge til rette for en dynamisk videreutvikling av kirkens liv i møte med et samfunn og en kultur i endring.
- 12 Kirkeordningen skal fastsette strukturer og beslutningsprosedyrer som tjener til at Den norske kirke kan utføre sitt oppdrag, og legge til rette for medlemmenes engasjement og deltakelse.
- 13 Kirkeordningen skal også bidra til å bevare og styrke enheten mellom dem som tilhører Den norske kirke, mellom menigheter, bispedømmer og Den norske kirke som helhet, og med hele den verdensvide kirken.
- 14 Kirken skal være landsdekkende, nærværende og tilgjengelig for alle sine medlemmer.
- 15 Kirken skal gi rom for et mangfold med hensyn til tradisjoner, kultur og teologi og ulike grader av trosengasjement og deltakelse.
- 16 Kirken har et særskilt ansvar for å ivareta samisk kirkeliv som en nødvendig og likeverdig del av Den norske kirke. Dette begrunnes i samenes sterke historiske tilknytning til Den norske kirke, samt i samenes status som urfolk i Norge.
- 17 Videre utforming av Kirkeordningen skal foregå som en bred og åpen prosess.

1.3 Overordnede føringer og prioriteringer for videre utredning og saksbehandling

Kirkemøtet vil i tråd med saksdokumentet *Grunnlovsforankring, kirkelov og kirkeordning for Den norske kirke* del B, vedta følgende overordnede føringer og prioriteringer for den videre utredning og saksbehandling:

- 1 Kirkemøtet anser det nødvendig med videre avklaring på følgende kirkeordningsmessige delområder før et eventuelt samlet kirkeordningsarbeid kan igangsettes:
  - kirkelig organisering
  - valgordninger og demokrati
  - ordning for utnevnelse av biskop (og prost)

- tilsynsfunksjonen
  - organisering av arbeidsgiveransvar
  - finansieringsordning
  - struktur og ansvarsforhold i kirkelig planverk
- 2 Spørsmålene om kirkelig organisering, arbeidsgiveransvar og finansieringsordning må sees i sammenheng.
  - 3 Når spørsmålet om kirkelig organisering er avklart, må kirkens valgordninger, styringsstruktur og ansvars- og oppgavefordeling gjennomgås på nytt, bl.a. i lys av erfaringene fra forsøkene ved de kirkelige valg 2001-2009.
  - 4 I forbindelse med implementeringen av nye kirkelige planer bør struktur, sammenheng og ansvarsfordeling i kirkens planverk gjennomtenkes. Det bør også utvikles et lokalkirkelig helhetlig planverktøy.
  - 5 De kirkeordningsmessige delområdene bør være utredet og fremmet for Kirkemøtet i perioden 2008-2010.
  - 6 Kirkerådet bes utarbeide en plan for utredninger, forsøk og kirkemøtesaker som omfatter disse delområdene. Kirkerådet bes bidra til tilstrekkelig hjemmel for forsøk med nyorganisering på bispedømme- og prostiplan.

2. Avsluttende uttalelse

Som innspill til den politiske prosessen om stat og kirke vil Kirkemøtet understreke følgende:

Dialog

Kirkemøtet forventer en konstruktiv dialog med myndighetene og de politiske partier om det framtidige forhold mellom staten og Den norske kirke og om utformingen av den framtidige kirkeordningen.

Demokrati

Den norske kirkes demokratiske ordninger må videreføre alle kirkemedlemmers demokratiske rettigheter i kirken. Ordningene må forbedres slik at det blir enklere å benytte seg av disse rettighetene, også for å stimulere til økt valgdeltakelse. Endring i forholdet mellom stat og kirke bør imidlertid ikke være betinget av et bestemt nivå på valgdeltakelsen.

Finansiering

Kirkemøtet er glad for signalene om politisk vilje til å finne en finansieringsmodell som skal gjøre Den norske kirke i stand til fortsatt å være en landsdekkende folkekirke med lokal forankring uten medlemsavgift, samtidig som prinsippet om likebehandling av alle tros- og livssynssamfunn ivaretas. Finansieringsordningen må gjøre en hensiktsmessig organisering av kirken mulig. Finansieringsordningen vil kunne endres uten at grunnlovsendringer er nødvendige.

Rammelov og kirkeordning

Kirkemøtet ønsker en ordning med en kort rammelov om Den norske kirke, og en Kirkeordning gitt av Kirkemøtet. Kirkeordningen skal regulere alle forhold som tilkommer Den norske kirke som trossamfunn å regulere, mens kirkeloven (med en forankring i Grunnloven) skal regulere forholdet mellom staten og Den norske kirke.

Grunnlovsendringer

Kirkemøtet vil understreke sammenhengen mellom de grunnlovsbestemmelser som regulerer forholdet mellom staten og Den norske kirke. Særlig vil Kirkemøtet fremholde at endring av Grl §§ 12 og 27 om statsråders kirkemedlemskap, må medføre endring av Grl § 16 om Kongens anordningsmyndighet i kirkesaker. Kirkemøtet vil understreke betydningen av å få med en grunnlovsbestemmelse om nasjonens verdiforankring.

Enstemmig vedtatt, med unntak av pkt. 1.1.3, 1.1.4 og 1.2.1 som ble vedtatt mot 16 stemmer.